

Met de kennis van nu

Serie: Van ooit en later

5 december 2021

Voorgangers: Renske Oldenboom (overweging) en Leo van Driel

Inleiding

In het boek 'Willen' van Hanna Ahrendt, gaat het over het willen en handelen in het heden. Want de vraag naar de wil wordt vergezeld door de ontnuchterende, ja heikele vraag: hebben wij een wil nodig om te handelen, om iets nieuws in de wereld op gang te brengen?

Hanna Ahrendt ziet bewegingsvrijheid als oudste vorm van vrijheid.

Gaan waar ik wil. Bewegingsvrijheid, maar ook: 'ik kan'.

Of zoals grote leiders als Obama en Merkel hebben gezegd: 'Yes we Can, en Wir Schaffen das'. Daar is moed voor nodig.

De apostel Paulus wijst erop dat wij soms iets willen en het niet doen. Het vlees is sterker dan de Geest, noemt hij dat.

En in de theologische gereformeerde traditie hebben wij een ingewikkeld bouwwerk rond 'voorbesteding', 'predestinatie' gemaakt. Daarin wordt gesteld, dat wat wij ook doen, het niets verandert aan ons uiteindelijk lot.

Het verhaal van vanmorgen gaat daar regelrecht tegenin: door te schreeuwen en te handelen, kun je wel degelijk het lot van jou en de ander veranderen. Waar het denken, zegt Ahrendt, de geest op het verleden richt en de gebeurtenissen in een noodzakelijk verloop plaatst, daar treedt de wil in het leven van de mens op als het orgaan van de toekomst. 'De wil belichaamt openheid voor het nieuwe en het onvoorspelbare en maakt in het heden een nieuw begin mogelijk.' Wij handelen in het nu. Met de kennis van nu.

Gebed

Gebed op de gedenkdag van Sint Nicolaas:

Bidden wij
dat ook vandaag
de wonderen de wereld nog niet uit zijn;
dat de tekenen blijven
van gulle goedgeefsheid
waarmee wij elkaar het leven mogelijk maken.

Bidden wij voor de kerk,
Vaak lijkt zij stuurloos, de koers kwijt;
dat wij durven vertrouwen,
bakens durven verzetten
en op God durven koersen in ons handelen.

Bidden wij voor voorgangers en bisschoppen,
dat zij hart hebben voor mensen
en het hun een vreugde is om
er te zijn met humor, levend
als water uit de rots
met volharding,

als manna in de woestijn,
met geloof dat zicht houdt op heel de schepping.

Bidden wij voor het kind in onszelf
dat wij nog durven vertrouwen
ons overgeven
dat ons hart blijft kloppen vol verwachting,
op meer dan voorhanden is.

Bidden wij elkaar een wijs hart toe
om te onderscheiden tussen goed en kwaad,
een hart dat van erbarmen weet,
dat zich gehecht heeft,
aan u en de medemens.
amen.

(Naar Sytze de Vries, Bij gelegenheid II.)

Lezing 1: [Matteus 15: 21-28 \(Naardense vertaling\)](#)

Lezing 2: Psalm 41 (Vrije vertaling uit: Huub Oosterhuis, 150 Psalmen vrij)

Overweging

Het optreden van Jezus in de ontmoeting met de Kanaänitische vrouw is nogal choquerend. De barse toon, de harde afwijzing van de vraag van die arme vrouw. Is dat dezelfde Jezus als van wie gezegd wordt: “En Jezus, de scharen ziende, werd met innerlijke ontferming over hen bewogen, want zij waren als schapen zonder herder”? Hier is niets van die goddelijke ontferming te bespeuren. Integendeel: Hij antwoordt haar met geen woord. Geen enkel gevoel van medeleven, sympathie of empathie voor de vrouw, straalt hij uit als zij vraagt: ontferm je over mij! Ook voor de leerlingen is die vrouw enkel een stoorzender, een lastpost. Zij vragen Jezus om korte metten met haar te maken: maak je van haar los!

Jezus heeft de wijk naar het buitenland genomen (verder weg dan ooit!), omdat hij door de Farizeeërs en Schriftgeleerden in Israël zo onder druk is gezet dat hij maar beter even uit de vuurlinie kan verdwijnen. Even op adem komen, even je bezinnen hoe het verder moet gaan. En daar speelt de Kananese vrouw een bijzondere rol.

Want Jezus wordt niet met rust gelaten. Hij, wij moeten iets leren, ontdekken, doen. Daarom schrijft Mattheus dit verhaal op.

Het komt vanuit een onverwachte hoek op hem af.

Jezus leert hier om out-of-the-box- te denken, hij verlaat de geijkte paden en wordt gedwongen om de dingen –letterlijk- vanuit een heel andere hoek te bekijken. Dat komt door de ontmoeting met deze bijzondere Kananese vrouw.

Zij maakt dat hij voor iets nieuws openstaat.

Dat heb je af en toe nodig! Hoe vaak gebeurt het niet dat je opeens hulp krijgt vanuit onverwachte hoek, dat mensen van wie je het nooit had verwacht je opeens een zetje geven in de goede richting, of: soms lopen de dingen heel anders dan jij wilt en achteraf blijkt het juist zo goed uit te werken. Maar soms **word** je dan **aangesproken**. Jouw kennis van nu blijkt niet toereikend. De Ander spreekt tot jou. Door een vrouw, een buitenlandse.

Er staat hier iets nieuws te gebeuren: Jezus slaat een totaal nieuwe richting in, nadat hij inspiratie heeft ontvangen vanuit onverwachte hoek.

- Je moet weten dat de evangelist Matteüs –schrijver van dit verhaal- een vrome jood was. Hij wilde–met zijn evangelie- zijn geloofsgenoten ervan overtuigen dat met Jezus **echt een nieuw hoofdstuk** begint voor het jodendom.
- Maar nu beschrijft hij toch hoe Jezus met zijn leerlingen naar het buitenland is vertrokken. Jezus, zelf afkomstig uit het ‘Galilea der heidenen’, was nog iets verder naar het noorden gegaan, nog een stapje verder het heidendom in en nu echt de grens van Israël overgestoken. het *land van Tyrus en Sidon ‘syro-fenicië’, nu Libanon.*

Jezus hoefde daar toen overigens geen paspoort voor mee te nemen, want de Romeinen hadden Syrië/Libanon en Israël tot één mandaatgebied gemaakt. De stadhouder van Syrië was ook de stadhouder van Israël... (Quirinius)

Terwijl Jezus zich dus op zijn noodzakelijke uitstap in het heidenland bevindt, wordt hij daar aangesproken door een vrouw. Een heidense vrouw dus, een goj - een niet-Joodse. Een Kananese vrouw..

- Kanaän, zo heette het land, waar Israël zich is komen vestigen. Het is het land, dat indertijd moest verdwijnen om Israël een plaats op aarde te geven. En dat ging destijds niet zonder slag of stoot ging, weten we uit Exodus. Deze vrouw uit het land van de erfvijand van Israël, uit dat heidense gebied benadert Jezus, de Messias van Israël...

De afwijzing van de buitenlandse door het Jezus-gezelschap is in drieën: Jezus reageert eerst expliciet niet op de Kanaänitische vrouw, dan zeggen de leerlingen: “stuur haar toch weg,” en dan zegt Jezus: “Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk Israël.”

In het gesprek dat daarop volgt, wordt het nog scherper: “Het is niet goed om de kinderen hun brood af te nemen en het aan de honden/hondjes te voeren.”

— De kinderen, dat zijn de kinderen van Israël, en de honden, dat zijn de ongelovigen, de niet-joden, de buitenlanders.

We beginnen de neiging te krijgen ons te ergeren aan Jezus. Is dat nou een manier van doen! Een vrouw in nood afwijzen, niet helpen, dat is al erg. Haar dan ook nog en plein public vernederen door haar voor ‘hond’ uit te maken... het begint toch de spuigaten uit te lopen...

Maar de vrouw laat zich niet uit het veld slaan: “Zeker, Heer, maar de honden eten toch de kruimels op die van de tafel van hun baas vallen.”

Nu is Jezus uitgeweken voor de Farizeeërs en Schriftgeleerden, dus de eigen kinderen lijken niet bepaald zo gretig te zijn naar het brood. En trouwens wie heeft er zo weinig brood dat er niet wat kruimels overblijven voor de honden.

Dit is een cruciaal moment voor Matteüs dat hij beschrijft als een cruciaal moment in het denken van Jezus: Heeft God dan niet genoeg genade voor iedereen? Moet de boodschap van Jezus een exclusieve aangelegenheid blijven voor de besloten joodse gemeenschap? Of is het tijd dat de joodse Messias zich ook openstelt naar niet-joden?

Als Jezus in het buitenland is om zich te bezinnen op zijn weg, **leert hij** van een Syrische vrouw, een ongelovige, waar hij niets goeds van verwacht, en de schellen vallen hem van de ogen.

Deze vrouw blijkt namelijk groter over God te denken dan Jezus zelf. Van de genade van God zullen toch heus wel wat kruimels overblijven. Dat koninkrijk waarover Jezus al die tijd preekt zal toch heus wel groot genoeg zijn voor alle mensen. Heer ontferm u, bidt zij, letterlijk: Kyrie eleison. Het smeekgebed van de kerk van alle eeuwen.... zo kan ieder mens nu ook bidden en geloven. En niet eens zozeer voor zichzelf bad zij, maar voor haar dochter, die zwaar ziek was... Een voorbeeldige bidder, een groot geloof!

En daarmee handelt zij in het moment en **brengt een omkeer tot stand.**

Zij noemt bovendien Jezus bij zijn koninklijke titel: Zoon van David... Daarmee erkent zij zijn Messias-

schap. Dat is een zeldzaam iets tijdens het leven van Jezus.

In Israël zelf betwistte men hem die titel, ja het werd zijn dood... maar zij, de Kananese vrouw in dat heidense land, zij kent hem die zonder aarzelen toe!

Zo bidt zij, benoemt zij en handelt zij tegelijkertijd. Haar heden is vol van belofte, omdat zij daarin gelooft. Zij handelt naar haar geloof in toekomst voor haar kind. Trekt zich van haar positie niks aan en neemt de afwijzing voor lief.

Velen hebben in de loop van Jezus leven gepoogd in twistgesprekken en debatten Jezus te vangen op zijn woorden. Niemand is het gelukt. Maar deze heidense vrouw slaagt er wel in. Ze verslaat Jezus met zijn eigen vergelijking, vangt hem in zijn woorden.

En Jezus weet even niets meer te zeggen en kan dan vervolgens enkel maar de vrouw gelijk geven en dus gehoorgeven aan haar smeekbede.

Ze opent hem de ogen voor nieuwe inspiratie uit onverwachte hoek. En gelukkig staat Jezus er onmiddellijk voor open: "U hebt een groot geloof." Het wordt hem duidelijk, er is ook geloof buiten zijn eigen gemeenschap, er is ook geloof buiten het eigen land, er is ook geloof buiten de kerk, en soms komt het uit wel onverwachte hoek en misschien ook in onverwachte gedaante.

Zo opent Jezus op uitnodiging van de vrouw de weg voor God in de hele wereld. Gods verkiezing is geen starre dogmatische leer, zoals de kerk er wel eens van gemaakt heeft. Neen, Gods verkiezing is een beweeglijk handelen van God in de tijd, in het nu.

Een cruciaal moment in de godsdienstgeschiedenis. Dat wij hier vanochtend als gelovigen bij elkaar komen hebben we ook te danken aan deze Kananese vrouw.

Het koninkrijk is groter dan we denken, en het komt soms wel uit heel onverwachte hoek tevoorschijn.

Het komt tevoorschijn als diegene, die aanklopt en bidt en smeekt en roept en blijft volhouden.

Zoals die weduwe in die andere gelijkenis - bij de onrechtvaardige rechter- of zoals Jakob aan de rivier Ik laat u niet gaan, tenzij gij mij zegent.

En van dat ogenblik af heeft de levende God van Israël heeft zijn intree gedaan in het land der heidenen en is sindsdien daar nooit meer weg geweest.

Wellicht zijn er in onze omgeving ook mensen van buiten die ons helpen **om te doen wat nodig is**, op te komen voor onze naasten, die aan onze deur kloppen, zoals in psalm 41, en het heil van God te verspreiden over de hele aarde. Dat is onze taak in het heden.

Het is het waagstuk van de actie, gevoed door de sterke wil om werkelijk iets goeds tot stand te brengen voor toekomstige generaties. Met de kennis van nu? Ik zou willen zeggen: met het geloof van nu!

amen.

Voorbeden

Zingen: Keer u om naar ons toe, keer ons toe naar elkaar

Wij staan hier nu in deze tijd van crises

waarin we het gevoel hebben bijna alleen te staan.

We maken deel uit van een kleine groep zonder macht.

Wat zouden we kunnen doen? Wie zal er meedoen?

Wie zal er naar ons luisteren?

Heeft niet iedereen zijn eigen mening, zijn eigenbelang?

Allemaal vragen die ons verlammen.

Daarom zoeken wij naar jouw oor,
wil jij niet luisteren? Wil jij jouw wereld
in crises behoeden en laten leven?

Moge de mensheid daarin in leven blijven.
Mogen we dat vragen, ondanks wat de mensheid
jouw wereld aandoet.

Wij schaden het dierenrijk en het plantenrijk.
Wij vervuilen de atmosfeer, de zeeën en rivieren,
de vruchtbare grond en de diepten van de aarde.

Angsten en spookbeelden jagen ons op,
Hebzucht en hoogmoed verleiden ons.

God, geef dat wij de weg vinden naar
liefde en zorg voor de wereld,
liefde en zorg voor onze naaste in nood.
Geef ons helpende handen.

Zingen: Keer u om naar ons toe, keer ons toe naar elkaar

Daarom bidden wij voor

Alle vluchtelingen, die hun thuis moesten achterlaten
en een plaats zoeken om
weer een huis te hebben en in vrede te leven.

Zingen: Keer u om naar ons toe, keer ons toe naar elkaar

Daarom bidden wij voor

Alle zieken, die weer gezond hopen te worden,
en alle zieken, die hopen op verlichting van hun lijden.

...

En voor alle naasten die meer liefde
nodig hebben, dan wij hen kunnen geven.
Wees hen tot steun, en tot troost.

Zingen: Keer u om naar ons toe, keer ons toe naar elkaar